

การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านแนวคิดพื้นที่ที่สาม

Cultivating the Learning Space of Cultural Diversity

Through Third Space Concept

พัฒน์นรินทร์ สุขโรจน์

Pattanin Sukaroj

ภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จ. เชียงใหม่ 50100

Department of Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiangmai Rajaphat University,

Chiang Mai 50100, Thailand

Corresponding author: E-mail: pattanis@gmail.com

(Received: August 21, 2019; Accepted: November 13, 2019)

Abstract: University students in one of northern Thailand's institutes of higher education often have distorted and shallow understandings of the cultural, social, and gender differences among their fellow students. This leads to misunderstandings and sometimes open disrespect. To prevent and resolve such problems, we need to open cultural space in their learning process. This article presents research on an attempt to create a "third space" of culture in the university classroom (outside of student's individual space, or the "second space" of an "other.") The "third space" refers to an area of knowledge where students value, accept and respect cultural diversity. Through learning photography, students bring into question and criticism their representations and the context surrounding them. This research uses qualitative research methods, study from documents, Interviews, and observation combined with active research to gather data. By creating cultural space to gain understanding and acceptance of cultural differences in the classroom, students could take advantage of these valuable differences in their everyday lives. Creating a cultural space in the university can be implemented through a variety of learning processes, requiring continuation at regular intervals.

Keywords: Cultural diversity, Cultivating learning of cultural, photography

บทคัดย่อ: ในสถาบันอุดมศึกษา แห่งหนึ่งในภาคเหนือของประเทศไทย ได้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจต่อวิถีที่แตกต่างทางวัฒนธรรมของนักศึกษา ซึ่งนำไปสู่การไม่ยอมรับและการกีดกันทางวัฒนธรรม ดังนั้นเพื่อจะป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงมีการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้น บทความนี้จึงนำเสนอถึงการวิจัย

เชิงปฏิบัติการ ที่ศึกษาการสร้าง “พื้นที่ที่สาม” เพื่อเป็นพื้นที่ความรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงคุณค่า และยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพวิถีการวิพากษ์ และใช้วิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสามารถทำให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ในระดับที่นักศึกษาได้นำเอาคุณค่าประโยชน์ของความแตกต่างไปใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา สามารถดำเนินการได้ในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสร้างการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การถ่ายภาพ

คำนำ

สังคมไทย เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อความคิด ดังนั้นการจะทำให้เกิดความสันติสงบสุขและเท่าเทียมกันได้ จำเป็นจะต้องใช้แนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมในการป้องกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมโดยสร้างการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Sunanta, 2013) จากสำนักเรื่องศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ตลอดจนมีวิธีที่สามารถผสมผสานวัฒนธรรมได้อย่างสอดคล้องลงตัวในการอยู่ร่วมกันในสังคม (Leepreecha, 2013)

อย่างไรก็ตามยังมีสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งได้รับการจัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาซึ่งมีพื้นเพของผู้เรียนจากวัฒนธรรมที่หลากหลายต่างกัน อาทิชาติพันธุ์ เพศ ภาษา วิถีชีวิต ความเชื่อและศาสนา เป็นต้นส่งผลให้นักศึกษาต้องปรับตัวอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้ความไม่เข้าใจ ไม่ยอมรับ เกิดความขัดแย้งในทางความคิดและการกระทำต่อนักศึกษากลุ่มย่อย (กลุ่มชาติพันธุ์) (Honganurak, 2013) ซึ่งอาจนำไปสู่สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งในสังคมต่อไปได้ ดังนั้นเพื่อการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหา ตลอดจนเสริมสร้างให้สังคมเกิดความสงบสุข จึงควรมีการศึกษาถึงการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียน ในบรรยากาศความเป็นพหุวัฒนธรรม และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม (Yongyuan et al., 2010) ซึ่งการยอมรับความหลากหลายวัฒนธรรม เป็นแนวคิดพหุวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทางสังคม ในฐานะการเป็นกลไก เพื่อทดแทน ลดปรับเปลี่ยน ความเป็นชนชั้นความแตกต่าง เพื่อนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยของพลเมือง ในสิทธิความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน (Kymlicka, 2012)

ทั้งนี้การศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวนี้จะต้องใช้วิธีบูรณาการในการจัดการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ดังนั้นจึงควรใช้วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิพากษ์โต้เถียงผ่านหัวข้อทางวัฒนธรรมและจากสื่อที่สามารถสะท้อนภาพความจริงของตนเองและสังคม โดยเฉพาะการเรียนรู้จากกิจกรรมที่นำมาสื่อความ และสร้าง “พื้นที่” โดยใช้แนวคิด “พื้นที่ที่

สาม” เพื่อเป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความรู้ใหม่ เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง (Lewis, 2012) อันจะสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นวิธีการทำความเข้าใจวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อสร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้แก่นักศึกษา

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ ที่สร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม แก่นักศึกษาหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งจะสามารถนำเสนอการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว เพื่อนำไปเป็นแนวทางพัฒนา การจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ แก่นักศึกษาและบริบทที่แตกต่างกันออกไปของสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งจะสามารถนำไปสู่ความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานที่ประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาถึงการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างพื้นที่เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม แก่นักศึกษาจำนวนสองรุ่น โดยนำผลจากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ในรุ่นที่หนึ่ง ไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในรุ่นที่สอง

ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาและติดตามผลใน 2 ปี การศึกษา ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 และกำหนดพื้นที่วิจัยเป็น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตเวียงบัว ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ข้อมูลได้แก่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ทั้งหมดสองรุ่นที่สมัครใจยอมให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 10 คน จากผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ทั้งสิ้น 60 คน (รุ่นที่ 1 จำนวน 5/30 คน และรุ่นที่ 2 จำนวน 5/30 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้กำหนดเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูล ประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) โดยการใช้คำถามลักษณะการสัมภาษณ์ที่แบบไม่เป็นทางการ ในระยะการก่อนและหลังจากที่นักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถสมัครใจให้ข้อมูลหรือเลือกถอนตัวออกจากการให้ข้อมูลได้ตลอดเวลา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อสังเกตถึงปฏิกิริยา ปฏิสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นขณะที่ดำเนินกิจกรรมและการดำเนินชีวิตในเวลาทั่ว ๆ ไป และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับนักศึกษาที่สมัครใจให้ข้อมูลการวิจัย ในช่วงเวลาหลังจากดำเนินกิจกรรมไปแล้วในระยะกลางและเมื่อจบกิจกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยได้ดำเนินการโดยให้ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้แก่นักศึกษา โดยสร้างพื้นที่การเรียนรู้จากแนวคิด “พื้นที่ที่สาม” ซึ่งสร้างให้เป็นพื้นที่ของวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ในห้องเรียน (พื้นที่ที่หนึ่งคือ “พื้นที่ส่วนตัว” ของผู้เรียน และพื้นที่ที่สองคือ “พื้นที่ของคนอื่น”) ดังนั้น “พื้นที่ที่สาม” จึงเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่เป็นแห่งความรู้ที่ผู้เรียนจะได้ใช้แสดงตัวตนออกมาพร้อมกับแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันกับผู้อื่น เพื่อเห็นคุณค่ายอมรับและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งนี้จะใช้เวลา 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน การลงมือกระทำ การสังเกต และการสะท้อนการปฏิบัติ (PAOR) ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพที่ใช้การรับฟังการบรรยาย การอภิปราย การตั้งหัวข้อ การทดลองปฏิบัติการถ่ายภาพ เพื่อนำเสนอ ผลงานของตนเองและผู้อื่น วิพากษ์โต้เถียงและสรุป เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก กับนักศึกษากลุ่มตัวอย่างในประเด็นการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การเรียน มุมมองต่อสังคม การสนทนาโต้ตอบเชิงความคิดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จำนวน 2 ครั้งในระยะเวลาการก่อน และหลังจากที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อสังเกตถึงปฏิกิริยา ปฏิสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลง หรือความถี่ของปรากฏการณ์ ที่อาจเกิดขึ้นขณะที่ดำเนินกิจกรรม และการสังเกตการดำเนินชีวิต ซึ่งมีการสุ่มขอ

อนุญาตเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ในการเรียนและการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของนักศึกษาในแบบไม่เฉพาะเจาะจง ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการจัดกิจกรรม 3) การการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง ในช่วงเวลาหลังจากดำเนินกิจกรรมไปแล้วในระยะกลางและเมื่อจบกิจกรรมกับนักศึกษาโดยไม่บังคับในการให้ข้อมูล (ซึ่งการสมัครใจให้ข้อมูลเมื่อจบกิจกรรม จะถูกเก็บข้อมูลโดยการสังเกตถึงความเปลี่ยนแปลงด้วย)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจะถูกนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์โดยการจัดระเบียบข้อมูล วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ไปพร้อม ๆ กับการรวบรวมข้อมูล จะกระทั่งถึงจุดอิ่มตัว จากนั้นจึงนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ และแสดงเนื้อหาบรรยายเบื้องต้น และบรรยายประกอบกับการตีความการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิด ที่กลุ่มตัวอย่างแสดงออกมาในกิจกรรมและสุดท้ายจึงนำไปสู่การสร้างข้อสรุป เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม อันจะสร้าง การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้นักศึกษา

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในหลายมิติและซับซ้อน โดยที่พบเห็นที่สำคัญคือความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษาเพศวิถี ความแตกต่างของถิ่นฐานและวิถีชีวิต เมื่อต้องเกิดการข้ามวัฒนธรรมที่มีผลจากการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิต วิถีชีวิต การ

บริโภครูปโภคในชีวิตประจำวัน และทัศนคติ การมองโลก ความเชื่อความศรัทธาในการดำรงชีวิต และการยอมรับวัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่น

ด้านการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากตนเอง ในสองลักษณะ กล่าวคือกลุ่มคนในวัฒนธรรมหลักยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอื่นและกลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยเข้าใจตนเองในบริบททางสังคมของตนเองและวัฒนธรรมหลัก ซึ่งในระยะก่อนการเริ่มกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงออกที่หลากหลาย ต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากของตนเองนอกจากนี้ยังปรากฏการต่อสู้ต่อรอง ในทั้งทางตรงและทางอ้อมในพื้นที่(กิจกรรมการเรียนรู้)ที่ถูกสร้างขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งเป็นการแสดงออกทางอากัปกริยา ท่าทาง คำพูดที่เป็นประเด็นเรื่องการไม่ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ที่พบบ่อยมาก อาทิ “มันจะดีหรือครับ/คะ” “เอาจริงดี”

“ใครจะไปกล้ากินของแบบนั้น” หรือการแสดงออกถึงการไม่ได้รับการยอมรับ อาทิ“เขาไม่โกรธหนูหรอก เขาว่าหนูเป็นพวกบนดอย” “อาหารของพวกหนูไม่น่าสนใจสำหรับเขาหรอกค่ะ” หรือ “ผมนึกไม่ออกว่า....จะเอาอะไรเป็นตัวแทนผมได้” เป็นต้น แม้กระทั่งอาการที่พบบ่อยมาก เช่นนั่งเงียบ ไม่แสดงออกด้วยวาจาแต่มีสีหน้าที่ไม่พอใจอย่างไรรก็ตามพบว่ามีการแสดงออกในเชิงสันยะในผลงาน(ภาพตัวแทน)ที่นำเสนอ เช่น การนำเสนออาหารที่อยู่ในวัฒนธรรมเมืองแทนอาหารท้องถิ่นของตน(ทั้งที่อาหารก็มีความผสมผสานทางวัฒนธรรม โดยที่

ตนเองก็ไม่ทราบมาก่อน) แต่เมื่อหลังจากที่เริ่มกิจกรรมไปในระยะหนึ่งแล้ว กลุ่มตัวอย่างเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ในแนวโน้มการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะความสนใจที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมที่แปลกใหม่วัตถุทางวัฒนธรรมที่มีการอุปโภคบริโภคที่แตกต่างกัน แต่ยังคงคุณค่า และประโยชน์ใช้สอย ซึ่งสังเกตได้จากการตั้งคำถาม อาทิ “ทำไมหลานเขาใส่กางเกงเป๋ายานๆคะอาจารย์” “ไอ้ผักต้องที่หมักขายอยู่นี่มันน่ากินนะ เหมือนกิมจิของเกาหลีเลย” เป็นต้น และการติดตามผลในหัวข้อดังกล่าว ซึ่งยังมีการทดลอง ชิม หรือนำไปเป็นคำถามกับวิทยากรถึงประเด็นต่าง ๆ นอกเวลาของกิจกรรม “หนูเพิ่งรู้ว่ากางเกงเป๋ายานๆ นี่มันใส่สบาย เดินขึ้นเขาสะดวกกว่าใส่ยีนส์อีกค่ะ” “หนูว่าผักต้องนี้อร่อยและถูกกว่ากิมจิอีก หนูว่าจะไปถามว่าเขาทำอะไร” นอกจากนั้นการพัฒนาหัวข้อการนำเสนอยังมีแนวโน้มของการสืบเสาะค้นหาคุณค่าและความหมายของวัฒนธรรมของตนเอง เช่น การนำเสนอเรื่องการแต่งกายในประเพณีหรือโอกาสต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มย่อย ที่สามารถอธิบายถึงที่มาและความงดงามของการใช้สีสันทนหรือการตัดเย็บแบบธรรมเนียมทางวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งที่ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมไม่อยากจะเปิดเผยว่าตนเองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หรือการเลือกที่จะนำเสนอผลงานที่เป็นการถ่ายทอดการเรียนรู้วิถีของ “ผู้อื่น” ออกมาให้ผู้ร่วมกิจกรรมคนอื่น ๆ ได้รับรู้ อาทิเช่น ผลงานของนักศึกษาชาวอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีคนชักชวนและตัดสินใจพัฒนาหัวข้อเพื่อนำเสนอ จึงได้มีการเข้าไปสำรวจ สัมภาษณ์ และบันทึกภาพ

เพื่อนำมาเสนอในเรื่องประเพณีการทำบุญปีใหม่ ซึ่งมีพิธีกรรมการรดน้ำ/อาบน้ำเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของผู้ตายที่เป็นบรรพบุรุษ เรียกว่า “สงกรานต์คนตาย” ของชาวอีสานที่อพยพมาอยู่ในอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ซึ่งไม่เป็นที่พบเห็นได้ง่ายในพื้นที่ภาคเหนือ เป็นต้น หรือคำพูดที่ว่า “หนูสนใจเอาข้อมูลของ...ไปศึกษาเพิ่มเติม และเอาไปนำเสนอในรายงานวิชา... อาจารย์เขาชมว่าดีมาก ๆ” “กลุ่มผมเลือก.....ของเพื่อนที่เป็นชาวม้งไปฟรีเซ็นต์ เพราะว่ามันน่าสนใจ”(แต่เดิมเรียก เหมารวม “เพื่อนชาวม้ง”ว่าพวกบนดอย) “ภาษาของเขาแปลกดี ถ้าหนูได้ฝึกพูดก็คงจะดี” เป็นต้น อีกทั้งในช่วงระยะเวลาท้ายและเมื่อจบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ใช้การวิพากษ์ในระหว่างการทำกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างยังมีเหตุและผล ที่ใช้วิจารณ์ ถกเถียง รับฟังความคิดเห็นต่าง โดยไม่เหมารวมต่อกระบวนการจัดการความรู้กลุ่มตัวอย่างสามารถคิดวิเคราะห์ พูด บรรยาย ในเวทีเปิดสาธารณะ ในหัวข้อเรื่องความแตกต่างหลากหลายของวิถีชีวิต และการผสมผสานอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีได้อีกด้วย

ในอีกด้านหนึ่งการใช้พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ที่หลากหลายผสมผสานเกี่ยวข้องกันในพื้นที่ทางสังคม โดยการปะทะสังสรรค์กันอย่างหลากหลายต่างมีปฏิสัมพันธ์และส่งผลกระทบแก่กันและกันในพื้นที่วัฒนธรรมที่สร้างขึ้นที่เป็น “พื้นที่ที่สาม” การช่วงชิงความหมายเพื่อให้เกิดการต่อสู้ต่อรอง โดยกลุ่มตัวอย่างจะใช้อธิบายสื่อสารให้กับผู้อื่นได้ทราบว่าในพื้นที่นั้นมีความรู้อื่นอีกหลายชั้นหลายระดับ ซ่อนอยู่ ไม่ได้เป็นมิติเดียวอย่างที่ปรากฏในปฏิบัติการหรือกิจกรรม

เท่านั้นอาทิเช่น ผลงานภาพถ่ายการปลูกข้าวบนดอย ผู้เรียนได้นำเสนอเรื่องราวกระบวนการปลูกนาขั้นบันได(ข้าวดอย) ตั้งแต่การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การเตรียมพื้นที่ และการเพาะปลูก(การนำเสนอภาพถ่ายไม่จบกระบวนการทั้งหมดการเนื่องจากใช้ระยะเวลานานกว่าระยะเวลาการทำงานในกิจกรรมโครงการ) ที่เป็นภาพในอีกด้านหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ภาพตัวแทนที่เป็นการผลิตซ้ำ ของคนในเมืองว่าภาพของ นาขั้นบันไดจะเขียวชอุ่มสวยงามแบบในโปสเตอร์ที่ใช้ในการท่องเที่ยว อีกทั้งการเตรียมพื้นที่จำเป็นต้องมีการเผาป่า แต่มีเหตุผลในเรื่องการจัดการระบบนิเวศ ที่ไม่ใช่ความเข้าใจว่าเป็นการก่อกมลพิษแบบที่คนในเมืองเข้าใจ เป็นต้น ดังนั้นการในการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ จึงมีการต่อสู้ต่อรองเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อสร้างความหมายใหม่อาทิเช่นการให้เหตุผล หรือการสร้างควมน่าสนใจ ในหัวข้อ หรือผลิตผล(ภาพถ่าย)ที่ดูน่าสนใจน่าติดตามกว่าเป็นต้นการสร้างพื้นที่ให้กับผู้เรียน จึงเรื่องที่สุดคล้องและสามารถนำไปใช้กับ การศึกษาในแบบ “วัฒนธรรมข้ามคน” เพื่อขจัด/ลบความคิดความเป็นคนอื่น ซึ่งเป็นมายาคติออกไป แต่จะหยิบแนวคิดในเชิงบวกมาใช้ โดยการจัดการเรียนรู้จากการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมโดยการให้โอกาสการแสดงออก การเข้าถึง เรียนรู้ และสร้างความรู้ ความจริง ร่วมกันทั้งคนกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย

ผลจากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ ที่สร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่นักศึกษาเนื่องจากผลสำรวจกลุ่มเป้าหมายมีความหลากหลายทาง

วัฒนธรรม จึงได้จัดการเรียนรู้เพื่อสร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่นักศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการให้ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพตามหัวข้อต่าง ๆ ตามกระบวนการทัศนพหุวัฒนธรรมนิยม ที่นักศึกษาสนใจ หรือยังมีปัญหาความเข้าใจในหัวข้อทางวัฒนธรรม และการบูรณาการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปตามความจำเป็นและความต้องการของนักศึกษา โดยสามารถสรุปออกมาได้เป็นหัวข้อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมได้ดังนี้¹⁾ วัฒนธรรมหลัก /วัฒนธรรมย่อย 2) ความแตกต่างทางวัฒนธรรม(ชาติพันธุ์ ภาษา วิถีชีวิต สีลชีวิต ความเชื่อและศาสนา) 3) วัฒนธรรมสัมพันธ์ 4) การเหมารวม 5) ภาพแทนทางวัฒนธรรม และ 6) การถ่ายภาพทางวัฒนธรรม

กิจกรรมในการวิจัยนี้มีการประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสาน บูรณาการเพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน การจัดการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสุดท้ายคือการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ยังพบว่า การก้าวเข้าสู่การเป็นพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง โดยหลังจากผ่านกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างถือว่าได้เกิดกระบวนการเป็นพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) แล้ว กล่าวคือก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ในลักษณะของการติดต่อข้ามวัฒนธรรม (cross-

cultural contact) ซึ่งในเป็นการทบทวนความหมายและคุณค่าของวัฒนธรรมตนเอง จากการเป็นเอกวัฒนธรรมนิยม อย่างไรก็ตามเมื่ออยู่ในมหาวิทยาลัยจึงมีการติดต่อข้ามวัฒนธรรม คือการได้มีโอกาสปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่น ๆ มากกว่าในสังคมเดิม และการศึกษาในระบบทำให้ต้องการแสวงหาความรู้จากแหล่งอื่น ๆ สาเหตุนี้เองที่ทำให้เกิด ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เป็นการเผชิญหน้าระหว่างทัศนคติที่แตกต่างกันเกิดการรับรู้ เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้น จะสร้างและสนับสนุนการทำความเข้าใจความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงกับความรู้เดิมของตนเอง ซึ่งขัดแย้งในความรู้และความจริงในแบบที่เคยเป็นมาโดยการจัดกิจกรรมฯที่เสมือนพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กลุ่มตัวอย่างจึงอยู่ในภาวะการถูกแทรกแซงที่เกิดจากการศึกษา (educational Intervention) ที่เกิดการรับเอาข้อสนเทศใหม่ๆ หรือได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ซึ่งตามมาด้วยการตั้งคำถามเพื่อหาข้อยุติ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะคล้ายกับขั้นการเสียดุลยภาพเมื่อความรู้เดิมถูกทำให้สูญเสียความถูกต้องไป ส่งผลให้ทัศนคติและความคิดที่มีอยู่เดิมได้ปรับเปลี่ยนไปด้วย และการเคลื่อนสู่การตระหนักรู้ (awareness) กล่าวว่าเป็นการตระหนัก ที่กลุ่มตัวอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่พยายามปรับปรุงความรู้ใหม่เข้าสู่ตนเอง

วิจารณ์

จากข้อค้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในหลายมิติและ ซับซ้อน เมื่อต้องเกิดการข้ามวัฒนธรรมที่มีผลจากการ

โยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิต วิถีชีวิต การบริโภคอุปโภคในชีวิตประจำวัน และทัศนคติ การมองโลก ความเชื่อความศรัทธาในการดำรงชีวิต และการยอมรับวัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกถึงการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายและซับซ้อนขึ้น สอดคล้องกับรายงานของ Horstmann (2013) ที่ว่ามีสัญญาณบ่งชี้ว่ามีการส่งเสริมพหุวัฒนธรรมนิยมในประเทศไทยแล้วอย่างไรก็ตามยังดูเหมือนว่ารัฐบาลและภาคประชาสังคมยังไม่เข้าใจถึงความจริงต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะสังคมชนบท ส่งผลให้การปรับตัวขององค์กรพัฒนาเอกชนและภาคส่วนของประชาสังคมที่สู่การพัฒนากระแสหลัก อาจไม่ส่งผลดีต่อผู้คนที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่สังคมเมือง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันกับสังคม และสามารถบูรณาการความคิด ความเข้าใจและเกิดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้นั้นต้องมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อเชื่อมโยงกันของมนุษย์ในระบบวัฒนธรรมสากลที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเพื่อพัฒนาเจตคติและพฤติกรรมซึ่งสะท้อนถึงความเคารพและเห็นคุณค่าของความแตกต่างทางวัฒนธรรม จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจและเหมาะสม การจัดการศึกษาจะต้องทำให้ ผู้เรียนสามารถสื่อสารความเข้าใจของตนเอง ในการพัฒนาและการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งไปในแนวทางเดียวกับ Euamornvanich (2017) ซึ่งได้เสนอว่าปัจจุบัน เป็นสังคมที่มีการสื่อสารระหว่าง

วัฒนธรรมโดยวัฒนธรรมในสังคมเป็นสิ่งสำคัญและมีความซับซ้อนต่อการสื่อสารของมนุษย์ เพราะฉะนั้นความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากวัฒนธรรมมีความซับซ้อนในขณะที่เราทำการสื่อสารแต่ละคนก็จะมีวัฒนธรรมที่ส่งสมมาจากการเรียนรู้ในบริบทสภาพแวดล้อมของตนเองดังนั้นเมื่อบุคคลสื่อสารกับบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันย่อมจะต้องมีการเรียนรู้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคู่สื่อสารด้วยโดยการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้นจะสามารถทำให้บุคคลเกิดการรับรู้ในวัฒนธรรมอื่นที่มีความแตกต่างกันได้ ทั้งนี้จะต้องเคารพวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งการทำความเข้าใจในวัฒนธรรมที่หลากหลายของคู่สื่อสารนั้นจะทำให้การสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจซึ่งมีความคล้ายคลึงกับผลการวิจัยที่นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคความไม่เข้าใจกันในเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยOsman et al. (2011) ได้ค้นพบว่าจากการวิจัยเทคนิคและกระบวนการจัดการความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า สาเหตุหลักๆ ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่ต่อประชาชน และการมีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ไม่เหมือนกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทำให้ต้องมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ส่วนหนึ่งในข้อเสนอแนะต่อกระบวนการจัดการความขัดแย้งในประเด็นดังกล่าวคือ ควร มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน จัด

อบรมสัมมนาให้กับผู้นำทุกประเภทเพื่อทำข้อตกลงหรือทำความรู้จักซึ่งกันและกัน จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นระหว่างกัน โดยเฉพาะความเชื่อทางวัฒนธรรมอาทิเช่น การนับถือศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่แตกต่างกัน เป็นต้น

ในด้านการใช้พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ที่หลากหลายผสมผสานเกี่ยวข้องกัน ต่างมีปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่วัฒนธรรมที่สร้างขึ้นที่เป็น “พื้นที่ที่สาม” โดยการจัดการเรียนรู้จากการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอนจะทำให้เกิดการแสดงออก การเปิดเผยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความรู้ ร่วมกันทั้งคนกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย ในการจัดการเรียนรู้จึงควรใช้ฐานคิด ความเข้าใจในความแตกต่างของโครงสร้างของกลุ่มชน โดยการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมขึ้นในสถาบัน เพื่อทำให้ผู้เรียนได้สามารถใช้พื้นที่ ในการแสดง นำเสนอความเป็นตัวตนเพื่อการเรียนรู้ ความเข้าใจ ยอมรับ ในวัฒนธรรมของตนเอง และวัฒนธรรมของผู้อื่นที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกับ Thanaphatchottiwat and Parnichparinchai (2015) ที่รายงานว่า การจัดการศึกษาที่ใช้แนวทางการเรียนรู้ในพื้นที่ที่สามมาประยุกต์ใช้ในการผลิตนักศึกษาครุศาสตร์ โดยแบ่งพื้นที่การเรียนรู้ออกเป็นสามพื้นที่คือ พื้นที่ที่หนึ่งจัดเป็นภาคทฤษฎีที่นักศึกษาได้รับความรู้ในสถาบันการศึกษา พื้นที่สองจัดเป็นการฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนของนักศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่

ภายนอก (คนอื่น) และพื้นที่ที่สามจัดเป็นพื้นที่ที่ทั้งสามฝ่ายเข้ามาร่วมมือกันสร้างความรู้ใหม่ ที่ทำให้เกิดความรู้ที่ผสมผสานในทั้งภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ เกิดแนวคิด และกระบวนการที่สามารถสร้างเป็นแนวปฏิบัติ เป็นทางเลือกที่ดีอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้จะเกิดจากความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องคือนักศึกษา สถาบันการศึกษาและโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพ ในขณะที่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นก็เป็นในทางเดียวกับการทดลองปฏิบัติ ในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยอีสต์ลอนดอน ประเทศอังกฤษของ Lewis (2012) ที่นำแนวคิดพื้นที่ที่สามไปใช้จนเกิดประโยชน์โดยการแก้ไขปัญหาช่องว่างของนักศึกษาที่ไม่สามารถนำทฤษฎี ไปสู่การปฏิบัติได้ เนื่องจากรูปแบบของการปฏิบัติงานที่ใช้จริงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้การฝึกประสบการณ์ของนักศึกษาไม่มีความชัดเจน ทำให้ต้องมีการปรับโครงสร้างการฝึกประสบการณ์ โดยมหาวิทยาลัยจะใช้ลักษณะของความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับโรงเรียน (university-school partnership) และหลังจากนำแนวคิดพื้นที่ที่สามไปใช้แก้ปัญหาพบว่า นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การนำไปใช้จริง และเกิดความคิดเชิงบวก ระหว่างการทำงานร่วมกับครูพี่เลี้ยง อาจารย์ผู้ควบคุมดูแลจากมหาวิทยาลัย ในลักษณะของการทำงานร่วมกัน

ด้านการยอมรับความหลากหลายหรือความแตกต่างทางวัฒนธรรมของนักศึกษา พบว่าการก้าวเข้าสู่การเป็นพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง โดยหลังจากผ่านกิจกรรม กลุ่มตัวอย่าง

ถือว่าได้เกิดกระบวนการเป็นพหุวัฒนธรรม แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างบางคนได้ละทิ้งหรือยังไม่มีโอกาสในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตนด้วยการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากผู้อื่นได้เกิดการรับรู้ หรือใช้ความคิดสร้างสรรค์และถ่ายทอดสื่อสารให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันที่เรียกว่าชั้นพหุวัฒนธรรมนิยม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการยอมรับอย่างแท้จริง ประกอบกับจะมีฝ่ายที่เป็นตัวแทนของกลุ่มหลักในสังคมที่มีอำนาจมากกว่า ทำให้มีความรู้สึกว่าวัฒนธรรมเหนือว่าอยู่ตลอดเวลา จึงไม่สามารถก้าวมาสู่ชั้นดำรงอยู่ในการเป็นพหุวัฒนธรรมได้อย่างตลอดเวลาโดยการปรับเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติของคน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม จึงต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยกระบวนการศึกษาและวิธีการที่เหมาะสม ดังนั้นการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพื่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงต้องมาจากการพัฒนากระบวนการที่เหมาะสมเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ซึ่งใช้พัฒนาผู้เรียนเข้าสู่การเข้าใจและยอมรับการเป็นพหุวัฒนธรรมทั้งนี้แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาแนวพหุวัฒนธรรมของ Banks (2013) ที่ให้ความเห็นว่าสถาบันการศึกษาจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมอย่างจริงจัง โดยเน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากตน มีความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งสามารถแบ่งการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่เน้นให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมหลักยอมรับในความแตกต่าง

ของบุคคลอื่น (enlightening power group model) และรูปแบบที่เน้นให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยเข้าใจตนเองในบริบททางสังคมของตนเอง และวัฒนธรรมหลัก (share power model) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ก็เปรียบเสมือน “พื้นที่” (space) ซึ่งใช้เชื่อมโยงผู้เรียนกับการเรียนรู้ ที่เกิดจากที่บุคคล (ผู้เรียน) นั้น ดำรงอยู่ในพื้นที่ พื้นที่หนึ่งได้ด้วยปัจจัยของบริบททางสังคมวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ การสร้างพื้นที่ดังกล่าวจึงต้องพิจารณาความสัมพันธ์ที่หลากหลายผสมผสานเกี่ยวข้องกับพื้นที่ สื่อสารให้กับผู้อื่นได้ทราบว่าในพื้นที่นั้นมีความรู้อีกหลายชั้นหลายระดับ และมีหลายมิติที่ซ่อนอยู่ ซึ่งไปคล้ายกับ ส่วน หนึ่ง ของ ผล การ ศึก ษา ของ Sommaneeadong *et al.* (2018) ที่รายงานว่า การจัดการเรียนการสอนแบบพหุวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จของประเทศนิวซีแลนด์ จะมีกระบวนการและมีความครอบคลุมทั้งระบบ พร้อมทั้งได้รับความร่วมมือจากส่วนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาที่ดีจำเป็นจะต้องสร้างพื้นที่การเรียนรู้ แนวพหุวัฒนธรรมการศึกษา ที่สนับสนุนและสร้างการเรียนรู้ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับผู้เรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ที่เป็นกระบวนการ และครอบคลุมในทั้งระบบการจัดการเรียนการสอน อาทิ การเอื้ออำนวยให้มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมการมีสถานที่ที่มีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมแสดงออกด้านวัฒนธรรม ส่วนทางด้านความรู้สึก จะต้องมีการสอดส่องดูแลให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย ไม่ให้มีการกดขี่ข่มเหง กลั่นแกล้ง ผู้เรียนที่มาจากถิ่นอื่น เป็นต้น อีกทั้ง

สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องยอมรับ และเห็นคุณค่าของความแตกต่างทางวัฒนธรรม ของผู้เรียนแต่ละคน โดยผู้เรียนจะต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับการนำเสนอของ Brandt (1994) ที่นำเสนอว่า การจัดการศึกษาของประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาแนวพหุวัฒนธรรม การศึกษานั้น จะมีการจัดการที่เป็นไปอย่างครบถ้วนทั้งระบบ ซึ่งเอื้อต่อความหลากหลายของผู้เรียน ตั้งแต่ระบบบริหารจัดการ หลักสูตร การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องเห็นความสำคัญของการร่วมมือแก้ไขปัญา โดยมีการกำหนดข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่สามารถเป็นรูปธรรม จึงจะประสบผลสำเร็จ ดังเช่นข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในการศึกษาของ Adipattaranan *et al.* (2018) ที่รายงานว่า การแก้ไขปัญา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพครูต้องเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง มหาวิทยาลัย อาจารย์นิเทศ ผู้บริหารโรงเรียน ครูพี่เลี้ยง และตัวนักศึกษาที่ปฏิบัติงาน ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการทำข้อตกลงในความร่วมมือระหว่างกันอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรในการจัดการพัฒนาการปฏิบัติงานวิชาชีพ

นอกจากนี้ การศึกษาได้พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดีและนำไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเกิดทัศนคติที่ดีงามต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อเข้าใจของตนเองและผู้อื่น จะต้องใช้การ

ผสมผสาน บูรณาการ และต้องไม่ตายตัว สามารถนำไปใช้ให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้เรียนในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีความเสมอภาค และสิทธิ ทั้งด้านความคิดและการกระทำ ไม่มีใครมีอำนาจสิทธิขาดในการเป็นเจ้าของพื้นที่ของการเรียนรู้ที่ถูกสร้างขึ้น (รวมถึงผู้สอนและเกี่ยวข้องด้วย) จึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีได้กิจกรรมในการวิจัยนี้มีการประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสาน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ สามารถมีส่วนร่วมในการเลือกหัวข้อ หรือปรับเปลี่ยน การเรียนรู้ที่ตนเองต้องการหรือสนใจได้ ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ถูกนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่มการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานให้ผู้ร่วมกิจกรรม ที่ได้ทดลองสร้างโครงงานทั้งแบบกลุ่มและแบบเดี่ยว การฝึกปฏิบัติการถ่ายภาพ การนำเสนอ และร่วมวิพากษ์ผลงาน การจัดการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในกรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นคำถามที่วิทยากรใช้เป็นกรณีศึกษา เพื่อหาการแก้ไขปัญาที่ประสบผลสำเร็จ และหาแนวทางที่สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้ เช่นผู้เรียนได้วิพากษ์ บทเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการอยู่ร่วมกันของชุมชน วัฒนธรรม และผู้คนในพื้นที่ ที่เข้าไปศึกษา ความแตกต่าง ความคล้ายคลึงของการแก้ไขปัญา ด้วยตนเอง แล้วจึงมาสรุปบทเรียนร่วมกัน เป็นต้นซึ่งส่วนหนึ่งของผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ การวิจัยของ Pathomsereepong

(2016) ที่รายงานว่า มโนทัศน์ของผู้เรียนที่เรียนรู้แบบโครงงาน เรื่องพหุวัฒนธรรมจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะต้องลงมือเลือกหัวข้อ ทำการศึกษา วิเคราะห์ และวางแผนการทำงาน ลงมือปฏิบัติ ตลอดจนปรับปรุงและแก้ไขปัญหา เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย โดยผู้สอนจะเป็นผู้คอยชี้แนะ และให้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และสุดท้ายคือการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีส่วนคล้ายคลึงกับข้อค้นพบของ Prajanekett (2014) ซึ่งได้นำเสนอไว้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ โดยการจัดสภาพการเรียนรู้ให้เผชิญกับวิกฤตการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิมของตน เกิดการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ สนทนาเชิงวิพากษ์จนนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้ได้ทดลองใช้เครื่องมือที่ประยุกต์ จากแนวคิดดังกล่าวสร้างกิจกรรมและเครื่องมือที่สามารถเป็นสื่อกลางเป็นภาพตัวแทน ทั้งนี้จึงใช้ “กิจกรรมการถ่ายภาพ” ที่ให้ผู้ร่วมกิจกรรมการถ่ายภาพสามารถถ่ายทอดทดลองตั้งหัวข้อ ลงพื้นที่ปฏิบัติการ นำเสนอผลงาน และร่วมวิพากษ์ สามารถเรียนรู้ร่วมกัน ในมุมมองที่แตกต่าง ที่ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถสื่อความ ประกอบสร้างความหมาย วิเคราะห์และทำความเข้าใจ “คนอื่น” ดังนั้นผู้เข้าร่วมกิจกรรมจึงมีกระบวนทัศน์ (Paradigm) ที่แตกต่างกันแต่ละคนจึงได้สร้างกรอบแนวคิดใหม่ของตนเองขึ้น การตีความหมายภาพถ่ายที่หลากหลายทัศนะ มุมมองจากบุคคลที่ต่างกันก็ให้ผลที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป็นการสร้างสำนึกและโลกทัศน์ใหม่ ให้เกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งทั้งนี้ผู้สอนจำเป็นต้องมีการสำรวจข้อมูลปัญหา และความต้องการพื้นฐาน เพื่อสร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเสียก่อนจึงจะดำเนินการวางแผนและกำหนดหัวข้อการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

สรุป

จากผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านการถ่ายภาพสามารถทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ในระดับที่สามารถนำเอาคุณค่าประโยชน์ของความแตกต่างไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปอาจใช้เวลาช้าหรือเร็วและมีปัจจัยซับซ้อนในหลายมิติ ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล การสร้างการยอมรับ มีขั้นตอนตั้งแต่การได้รับรู้ ปะทะสังสรรค์ ชักจูง จนถึงการตัดสินใจยอมรับ โดยผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้และได้ทดลองในหลากหลายรูปแบบที่ต้องใช้การผสมผสานบูรณาการการเรียนรู้ และสามารถปรับเปลี่ยนทั้งหัวข้อ เนื้อหา และรูปแบบไปตามความต้องการ ความจำเป็น และกระบวนทัศน์พหุวัฒนธรรม ซึ่งทั้งนี้สถาบันการศึกษาสามารถสร้างพื้นที่การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่นักศึกษาได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลา กระทำอย่าง

สม่ำเสมอต่อเนื่องและจะต้องเฝ้าต่อความหลากหลายของผู้เรียนตั้งแต่ระบบบริหารจัดการหลักสูตร การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผลโดยดำเนินการครบถ้วนอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- Adipattaranan, N., N. Saengsin and P. Sirisawat. 2018. The desirable characteristics of practicum of teaching profession, and problems in the practicum, faculty of education, Chiang Mai university. *Journal of Community Development and Life Quality* 6(1): 202-220. (in Thai)
- Banks, J.A. 2013. *An Introduction to Multicultural Education*. 5th ed. Pearson Education, Boston, MA. 192 p.
- Brandt, R. 1994. On educating for diversity: A conversation with James A. Banks. *Educational Leadership* 51(8): 28-31.
- Euamornvanich, P. 2017. Communication through multi-cultural dimensions of Geert of Stede. *Journal of Humanities and Social Sciences*, Burapha University 25(47): 223-240. (in Thai)
- Honganurak, V. 2013. Living adjustment of ethnic students, Chiang Mai Rajabhat University. M.Ed. Independent Study. Chiang Mai University, Chiang Mai. 52 p. (in Thai)
- Horstmann, A. 2013. Diversity, space levels and approaches to multiculturalism in Thailand. *Journal of Social Sciences*, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University 25(2): 29-56.
- Kymlicka, W. 2012. *Multiculturalism: Success, Failure, and the Future*. Migration Policy Institute, Washington, DC. 32 p.
- Leepreecha, P. 2013. Multiculturalism from below: The movement of the network of indigenous peoples and ethnic groups in Thailand. *Journal of Social Sciences*, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University 25(2): 59-106. (in Thai)
- Lewis, E. 2012. Locating the third space in initial teacher training. *Research in Teacher Education* 2(2): 31-36.
- Osman, T., S. Udomlamul, Z. Masor and V. Wuttiwong. 2011. Technique and conflict management process in plural culture in the three southern border provinces of Thailand, Research report. Yala Rajabhat University, Yala. 87 p. (in Thai)
- Pathomsereepong, N. 2016. A development of project - based learning activity to enhance cultural adaptation

concept and achievement on “multicultural ASEAN” for grade XII students. Journal of Graduate Studies and Social Sciences, Uttaradit Rajaphat University 6(2): 5-14. (in Thai)

Prajankett, O. 2014. Transformative learning: Nursing education perspective. Journal of the Royal Thai Army Nurses 15(3): 179-184. (in Thai)

Sommaneedoung, S., K. Jenkarn, K. Athikiat and U. Koolsriroj. 2018. New Zealand education in a pluralistic society: The successes of education management in the multicultural context. EAU Heritage Journal Social Science and Humanity 8(2): 52-63. (in Thai)

Sunanta, S. 2013. Learning from the west? The state of the multicultural debate. Journal of Language and Culture 32(1): 5-30. (in Thai)

Thanaphatchottiwat, S. and T. Parnichparinchai. 2015. Professional development of student teachers in higher education institutions based on the application of hybridity theory and third space concept. Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities 5(9): 1-10. (in Thai)

Yongyuan, B., P. Thanasethagon and W. Chumcher. 2010. A Development of Multicultural Education Model in Elementary School. National Institute for Child and Family Development, Mahidol University, Bangkok. 168 p. (in Thai)
